

(Foto: Shutterstock)

Moč argumenta ali argument moči

Ja, kje so tisti dobri stari časi, ko je zadostovalo, da je mama (ali oče) na otroški ZAKAJ MORA TAKO BITI? odgovorila: KER SEM JAZ TAKO REKLA! In je obveljala mamina (ali očetova). Za starše so bili to menda zlati časi, vsaka nova generacija otrok pa je "nesramna, nevzgojena, ne spoštuje starejših".

O tem tožijo že od stare Grčije naprej. Največkrat je slišati, da starši nimajo več nikakršne avtoritete – tako se pritožujejo tako starši kot učitelji, a tudi iz vseh možnih družbenih ustanov je slišati take tožbe.

Navadno se začne povsem nedolžno

Z vprašanjem: "Kdaj moram biti doma (z igrišča, zabave ...)" Glede na starost otroka ali mladostnika in dnevni čas se odgovori glasijo: do kosila, do teme, do polnoči ... Mlada oseba se bo nemudoma uprla: "Zakaj tako zgodaj? Jaz bi raje do polnoči (če je postavljena ura deset)! Vsi bodo tam do takrat," še doda.

V tem trenutku se starši znajdemo na razpotju. Krajša pot je: "Ker sem jaz tako rekel/rekla! Če ti to ne zadostuje,

sploh ne greš ven." Pogajanje se je končalo, še preden se je sploh začelo. Mulci se na to odzovejo le na dva načina. Prvi je, da nas grdo pogledajo in so doma ob deseti uri, drugi pa ta, da pridejo domov prepozno. Vedo sicer, da bodo kaznovani, vedo pa tudi, da bo kazen, kakršnakoli že bo, enkrat minila, torej so kljub temu z uporomo dosegli svoje.

Zgubimo živce ali popustimo

Daljša pot je, da starši skušamo na videz argumentirati svojo omejitev. Navadno je takšne argumente mogoče uvrstiti v tri skupine.

- V prvo sodi naštevane splošnih "dejstev" (Premlad/a si še, da bi se tako dolgo potepal/ okrog).
- V drugo spada sklicevanje na "pravila", ki pa največkrat temeljijo na omejitvah, ki so jih starši postavili že prej (Nikoli ti ne dovolimo ostati dlje).
- Tretja korenini v čustvenem izsiljevanju (Skrbelo bi me, strah me bo).

Takšno pregovarjanje se največkrat spet konča na dva načina, v obeh primerih pa starši "izgubimo živce".

Prvi je ta, da smo na koncu tako jezni, ker nas mularija ne posluša in ne upošteva naših argumentov, da jih kaznujemo, ker so "nesramni" ali nas nočejo poslušati. Spomnim se enega od takšnih argumentov, ki sem ga slišala od svojega očeta: "Domov pridi ob desetih, ker so v disku po deseti uri samo še pokvarjeni otroci!" Malo sem pomislila in vprašala: "Kaj misliš, da jih pred deseto uro ni?" Tisti večer sem kazensko ostala doma, ker sem bila "nesramna" ...

Drugi izhod je, da se mulci, ki imajo zagotovo več energije kot mi, tako dolgo pregovarjajo z nami, da jim zaradi ljubelega miru popustimo (spet brez tehtnega razloga) in obupano rečemo: "Nikar ne misli, da bo tako tudi v prihodnje!" Napaka, s tem smo otroka naučili, da nas z vztrajnostjo lahko premakne, čeprav za to nima tehtnega argumenta.

Pretehtati

Tretja pot je soočenje realnih razlogov obeh strani. Ampak za tak pogovor morajo starši najprej vprašati: "Iz katerih razlogov pa TOKRAT želiš ostati dlje kot sicer?" In seveda poslušati otrokovo razlago, pretehtati argumente, jih soočiti s svojimi in se šele nato odločiti, ali so dovolj tehtni. Predvsem pa, ali so tudi naši, starševski argumenti dovolj tehtni v tej konkretni situaciji. Kdaj smo nazadnje premislili, kateri naši, starševski, argumenti so sploh tehtni?

S tem nikakor ne nameravam reči, da otrokom ni treba postavljati omejitev. Nasprotno, omejitve so še kako potrebne in koristne. Le da morajo biti razumne in po potrebi tudi prožne, torej jih smiselno uporabljamo glede na realne okoliščine.

Ko odrastemo ...

Poglejmo, kako so enake situacije videti, ko smo odrasli.

Imamo nujno zadevo, ki jo lahko opravimo le med delovnim časom. Pridemo k šefu in ga zaprosimo za dovoljenje za izhod. Najmanj, kar bo šef od nas zahteval, je pojasnilo, zakaj moramo ven, da se bo na osnovi tega lahko odločil, ali nam bo dal dovoljenje. Lahko se nam zgodi, da bo preprosto rekel: "Ne dovolim vam!" Brez pogajanja. No, verjetneje bo uporabil "splošne" argumente: "Če dovolim tokrat vam, bom moral drugič vsem." Ali kaj podobnega. Lahko pa bo rekel: "Če imate na voljo še nekaj prostih ur, jih uporabite po svoji presoji." V prvem primeru boste užaljeno obsedeli na delovnem mestu.

V drugem primeru boste morda brezplodno skušali dokazati, da enkraten izhod ne pomeni razpada delovnega sistema. V zadnjem primeru boste imeli možnost, da sami vplivate na okoliščine.

In tukaj je bistvo

Starši imamo moč. Tako kot jo imajo šefi na delovnem mestu. Moč jim daje že njihov položaj. Lahko dovolijo ali prepovedo. Ali to pomeni, da imajo tudi avtoriteto? Ne. So v avtoritarnem položaju, kar pomeni, da lahko uporabijo moč, ki jo prinaša položaj: "Ne dovolim!" In podrejeni (zaposleni ali otroci) jih bodo morali brezpogojno poslušati. Avtoriteto dobijo šele, če kljub moči, ki jim jo daje položaj, tedaj, ko postavijo trditev, zahtevo ali prepoved, uporabijo tehtne, stvarne argumente. In znajo sprejeti tehtne nasprotne argumente. Verjemite ali ne, človeku prinese največ avtoritete stavek: "V tem primeru imate vi prav."

Zakaj torej veliko ljudi raje uporablja argument moči namesto moči argumenta? Ker je to na videz krajša pot. Ker vzbudi lažen občutek "avtoritete". Dokler se ne srečajo z nekom, ki mu položaj daje večjo moč. Tam je konec njihove moči, saj se niso naučili argumentirati svojih razlogov, braniti svoje "pozicije". Do zdaj jim tega ni bilo treba, saj so imeli opravka s šibkejšimi. Zakaj torej veliko ljudi raje uporablja argument moči namesto moči argumenta? Ker je to na videz krajša pot. Ker vzbudi lažen občutek "avtoritete". Dokler se ne srečajo z nekom, ki mu položaj daje večjo moč. Tam je konec njihove moči, saj se niso naučili argumentirati svojih razlogov, braniti svoje "pozicije". Do zdaj jim tega ni bilo treba, saj so imeli opravka s šibkejšimi.

Kako se takšni ljudje vedejo, ko naletijo na človeka, ki operira z argumenti? Najprej skušajo preprečiti, da bi sploh prišlo do pogovora: "O tem sploh nima smisla razpravljati!" Če jim to ne uspe, začnejo ponavljati svojo trditev: "Vseeno je tako, kot pravim jaz!", protiargumente pa preprosto preslišijo, kot da sploh niso bili izrečeni ali zapisani. Videjo se tako kot tisti, ki si zatisnejo ušesa in oči. Počakajo, da mine – ali pa prekinejo argumente s stavkom: "To me ne zanima!" In ponovijo svojo prvotno trditev. Če ne zaleže niti to, sogovornika razglasijo za neumnega, ker se s tem sploh ubada.

Spet se vrnimo v otroštvo

Najprej otroci slišijo: "Ne dovolim!" Nato sledi: "Zakaj spet trmariš, če veš, da ti ne dovolim?" (prepričevanje). Nadaljuje se z: "Pa kaj potem, če drugi lahko? Boš tudi ti skočil/a v vodo, če bodo drugi?" (ponavljanje istega). Konča se z naukom: "Mularija misli, da ima vedno prav. Ko bodo odrasli, mi bodo za to še hvaležni!" (izničenje sogovornika). Kaže, da so se avtoritarni odrasli že pri starših naučili vrstnega reda ignoriranja argumentov ...

Vsi si želimo, da bi nas sogovornik slišal in upošteval, tako kot si tudi želimo, da bi znali braniti svoja stališča in zahteve. Nočemo si znajti v situaciji, ko nas ne upoštevajo. To je boleče in mučno. Prav tako sem prepričana, da tega ne želimo svojim otrokom. Vendar bodo ti enako nemočni pred ljudmi, ki nastopajo s pozicije moči, kot smo sami, če jim v otroštvu ne bomo omogočili, da se naučijo, kako se pogajati za svoje pravice. Da se sploh lahko začnejo pogajati in da se morajo potruditi, da poiščejo prave razloge.

Moč dogovora

Že, že, bodo rekli starši. Kaj pa dolžnosti otrok? Kaj mi nimamo pravice, da od otrok tudi kaj zahtevamo? Seveda jo imamo. Z odgovornim uveljavljanjem pravic jih bomo naučili tudi njihovih obveznosti. Naučili jih bomo moči dogovora. Recimo: "Dovolim ti biti dve uri več s prijatelji, vendar moraš pred tem narediti vse naloge." Če se otrok svojega dela dogovora ne bo držal (svojih obveznosti!), lahko mirno rečemo: "Zdaj pa ne greš ven." Otrok bo morda imel dolg nos, vendar bo natančno vedel, zakaj mu ne dovolimo. In se bo bolj malo pregovarjal; morda bo poskusil, vendar zagotovo z manj moči kot brez tega. Na starših pa je, da v tem primeru vztrajajo in tako pokažejo na vzročno-posledično povezavo med dolžnostjo in pravico.

Spoštovanje?

Še en argument je slišati: "Kaj pa spoštovanje do staršev? Moram res prav vse pojasnjevati do onemoglosti?"

Spoštovanje, dragi moji, nam ne pripada samo po sebi, samo zato, ker imamo neko pozicijo (starševsko, šefovsko). Spoštovanje si ustvarimo s svojim ravnanjem, a tudi s tem, da spoštujemo otroka in njegove tehtne argumente. Tako ga bomo z lastnim zgledom naučili, da si vreden spoštovanja tudi takrat, ko nisi v poziciji moči (kar otrok ni). In nas bo spoštoval tudi takrat, ko bo odrasel in nad njim ne bomo več mogli uveljavljati svoje volje, ampak nas bo poslušal zato, ker bomo morda znali povedati pametne argumente.

Brez hrbtenice

Če ne bomo ravnali tako, bomo vzgojili bodisi otroke brez hrbtenice bodisi samovoljne upornike. Prvi bodo pritrdili vsemu, kar bo izrekla oseba, ki bo imela realno ali navidezno "pozicijo avtoritete" in sploh ne bodo razmišljali, ali je povedala kakšen argument za svoje resnice. Ker bodo naučeni, da argumenti in dejstva ne štejejo nič, če jih nekdo ni pripravljen poslušati. Sami pa bodo tam, kjer se bodo "čutili močne", brez argumentov uveljavljali svojo premoč. Kimali bodo učiteljem, šefom, partnerjem in uveljavljali svojo moč nad svojimi otroki (morda celo nad ostarelimi starši ...).

Za vsako ceno

Drugi bodo skušali uveljavljati svojo voljo za vsako ceno, ne glede na posledice zanje in za druge ter ne bodo prevzemali nobene odgovornosti za svoje ravnanje. Upirali se bodo vsemu, tudi tistemu, kar bi bilo zanje koristno, samo zato, ker je to izrekla "avtoriteta". Oboji pa bodo zaradi svoje togosti povsem brez moči tam, kjer se bo treba z argumenti boriti za karkoli, tudi zase. Enako brez moči bodo tudi pred vsemi, ki ravna enako kot oni.

Tako se vse skupaj konča z nezadovoljstvom nad življenjem, obrekovanjem in "šimfanjem" čez šefe in državo, če je treba, tudi čez ves svet, a tudi čez nemogočo mularijo.

Kdo, za vruga, pa je vzgojil take mulce? Dragi moji, mi smo jih, starši. Torej z vsem kritiziranjem otrok najbolj kritiziramo sebe.

Verjemite ali ne, človeku prinese največ avtoritete stavek: "V tem primeru imate vi prav."

Spoštovanje, dragi moji, nam ne pripada samo po sebi, samo zato, ker imamo neko pozicijo (starševsko, šefovsko).